Atas Žvirblys

Buivydiškių dvaro sodyba

Buivydiškių dvaro sodybos (UK 888) (Vilniaus m., Buivydiškių gyvenvietė, Ąžuolų, Buivydiškių, Klinikų gatvės) teritorijos plotas yra 289507 m². Dvaro teritorija yra prie pat Vilniaus miesto ŠV ribos, šalia Justiniškių mikrorajono. Dvarą supa Sudervės upelio tvenkiniai. Buvę Buivydiškių dvaro sodybos pagrindiniai rūmai (UK 34570) ir kiti dvaro pastatai yra dirbtinai suformuotoje aukštumoje. Juos supa parkas, kurio banguojantis reljefas yra su nuolydžiu į Š ir P puses, tvenkinių ir kanalų link; centrinę teritorijos dalį dalija 3 žemėjančios terasos. Dvaro teritorijoje yra išlikę hidrotechniniai įrenginiai – lauko akmenų pralaida su gelsvų plytų mūro cilindriniu skliautu, tilto lauko akmenų atramų liekanos.

Buivydiškių dvaras priklauso Sudervėlės baseine išsidėsčiusių gyvenviečių grupei, kurios dažniausiai buvo vadinamos tuo pačiu Sudervės vardu. Istorikų (M. Liubavskio, J. Jakubowskio) nuomone, XV a. pabaigoje – XVI a. I pusėje Sudervės centras buvo antraeilis valdovo dvaras su mažojo pavieto centro statusu, prilyginamas to meto Rokantiškių, Nemenčinės gyvenvietėms. Manoma, kad dabartinio Buivydiškių dvaro pagrindą sudaro XV a. pabaigoje minimas Vaitiekaus Šedbaro sūnui Šventaragiui priklausęs Sudervės dvaras, kuris išmaros teise atiteko Vilniaus vaivadai Mikalojui Radvilai ir iki 1790 m. buvo valdomas Radvilų giminės. XIX a. II pusėje valdant Tyzenhauzams Buivydiškės buvo labiausiai rekonstruojamos, pastatant naujus ūkinius pastatus, stulpinės konstrukcijos arklides (Vojevodskaitė A., Buv. Buivydiškių tarybinio ūkio technikumo centro (Buivydiškių k. Vilniaus raj.,) istorinių tyrimų ataskaita, Vilnius, 1984, *VAA*, f. 1019, a. 11, b. 1641).

2010 m. Buivydiškių dvaro sodybos teritorijoje archeologinius žvalgymus vykdė archeologas L. Girlevičius. Žvalgytas apie 390 m² plotas, fiksuoti suardyti sluoksniai, aptikta tik keletas archeologinių radinių. Jo teigimu, Buivydiškių dvaro branduolys dabartinio ansamblio vietoje susiformavo XVII–XVIII a. I pusėje (*LIIR*, f. 1, b. 5427).

2013 m. ištirti 22 šurfai. Bendras tyrinėtas plotas sudarė 32 m². Žvalgomųjų tyrimų metu šurfuose 3, 8, 9, 11, 12, 20–22 neužfiksuota jokio kultūrinio sluoksnio, o šurfuose 1, 2, 4–6, 10, 13, 14, 16, 17, 19 fiksuotas vėlyvas, XX a. II pusėje – XXI a. pradžioje susiformavęs sluoksnis su pavieniais to meto radiniais. Kituose šurfuose surasta daugiau archeologinių radinių.

Šurfas 7 (1x1 m) tirtas dvaro sodybos parke, terasoje tarp dirbtinai suformuotos aukštumos ir tvenkinių. Po viršutiniais sluoksniais 15–65 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus fiksuotas 30–45 cm storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVII–XVIII a. Jį tiriant surasta keletas žiestų buitinės keramikos fragmentų, tarp kurių XVI–XVII a. datuojama importinė Kielcų keramika. Taip pat surasti keli plokštinių čerpių fragmentai, kurie gali būti datuojami XVII–XVIII a.

Šurfas 15 (2x2 m) tirtas pylime tarp tvenkinių, į PR nuo tako, vedančio į Buivydiškių buvusią dvaro sodybą. Jo vieta parinkta pylimo viduryje. Fiksuotas 1,8 m storio 4 horizontų kultūrinis sluoksnis su pavieniais XIX–XX a. radiniais. Surasta viena glazūruota indo šukė ir keletas olandiškų čerpių fragmentų. Tačiau, be šių radinių, rasta ir XX a. būdingų asbocemento fragmentų, todėl nekyla abejonių, kad tyrimų metu fiksuotas supiltinis, ne ankstesnis kaip XX a. II puse datuojamas kultūrinis sluoks-

nis, kuris atsirado šioje vietoje formuojant pylimą tarp tvenkinių. 30–40 cm gylyje nuo esamo žemės paviršiaus fiksuotas akmenų *pamato* fragmentas. Akmenys stambūs ir vidutiniai (25x20, 35x30, 12x8, 15x10 cm), tarpusavyje rišti kalkių skiediniu, dėti 1–3 eilėmis (30–50 cm storio). Panašu, kad tai stovėjusio tilto atramos liekanos (1 pav.). Surasta spėjama atrama orientuota ŠR–PV kryptimi, jos apačia fiksuota H_{abs} 152,35–152, 60 m lygyje, 0,8–1 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus. Sluoksniuose po surasta atrama (?) jokių archeologinių radinių neaptikta, todėl jos datavimas lieka neaiškus.

Šurfas 18 (1,5x1,5 m) tirtas dvaro sodybos PR pusėje, prie Buivydiškių gatvės. Fiksuotas 1,9–2 m storio kultūrinis sluoksnis. Po supiltiniais XX a. II puse datuojamais sluoksniais, 0,6–1,77 m gylyje nuo esamo žemės paviršiaus tirtas 0,73–1,2 m storio kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVII a. I puse. Jį tiriant surasta keletas žiestų buitinės keramikos fragmentų, tarp kurių išsiskyrė kelios XVI–XVII a. datuojamos indų šukės, priskiriamos importinei Kielcų keramikai. Taip pat surastas XVII a. I puse datuojamas žaliai glazūruoto, augaliniu ornamentu puošto plokštinio koklio pakraštėlis (2 pav.).

Žvalgomųjų tyrimų rezultatai rodo, kad dabartinis dvaro pastatų ir parko ansamblis formavosi ne vėliau kaip nuo XVII a. I pusės.

1 pav. Šurfe 15 surastos tilto atramos liekanos iš V. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 1. The remains of the bridge support found in test pit 15, as seen from the W.

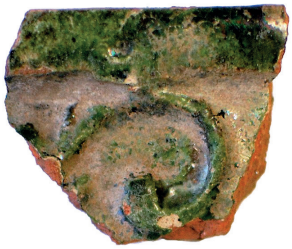

0 2 cm

2 pav. XVII a. I pusės plokštinis koklis. A. Žvirblio nuotr.

Fig. 2. A panel stove tile (Blattkachel) from the first half of the 17th century.

Buivydiškiai Manor complex

In 2013, 22 test pits (a total of 32 m^2) were excavated on the grounds of Buivydiškiai Manor complex (Vilnius District). Finds were discovered in several test pits. A stone foundation, probably the remains of a bridge support (Fig. 1), was discovered in test pit 15, which was excavated in an embankment between the ponds that leads to the Buivydiškiai Manor complex. Its dating remains unclear. A 17th–18th-centuries cultural layer that contained household pottery, roof tile fragments, and one edge of a panel stove tile (*Blattkachel*) (Fig. 2), which are characteristic of the period, was recorded under the upper layer from the second half of the 20th century in test pits 7 and 18.